

АНОТАЦІЯ

Клімашевська Г. Р. Формування готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів в умовах Нової української школи. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). – Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Полтава, 2025.

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів в умовах Нової української школи.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю вирішення суперечностей між:

1) суспільною потребою в компетентних учителях початкових класів, здатних до креативної професійної діяльності в умовах Нової української школи та недостатньою сформованістю готовності до неї майбутніх фахівців за традиційних умов організації освітнього процесу у ЗВО;

2) затребуваністю педагогічних кадрів початкової школи з високим рівнем готовності до креативної професійної діяльності та недостатністю ґрунтовних наукових досліджень, що розкривають теоретико-методологічні засади та практичні стратегії формування готовності до креативної професійної діяльності здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта;

3) експоненціальним зростанням обсягів навчальної й професійної інформації та недостатньою готовністю майбутніх учителів початкових класів до її засвоєння в процесі професійної підготовки.

Потреба подолати зазначені суперечності зумовила розв'язання завдань, за якими зроблено узагальнені висновки. Здійснено теоретичний аналіз

проблеми формування готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів в умовах Нової української школи.

У межах дослідження уточнено дефініції таких понять: *«творчість»*, *«креативність»*, *«креативні здібності»*, *«креативні якості»*, *«креативне освітнє середовище закладу вищої освіти»*, *«креативна діяльність»*, *«креативна професійна діяльність»*, *«креативна професійна діяльність учителя початкових класів»*, *«готовність до професійної діяльності»* та на цій основі надано дефініцію ключового поняття дослідження: *«готовність до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів»* – *інтегративне професійно-особистісне утворення в єдності стійкої мотивації до досягнення успіху та самореалізації в професії (мотиваційний компонент), наявності системи світоглядних і професійних знань (когнітивний компонент) та вмінь і навичок планування та організації творчої педагогічної діяльності (діяльнісний компонент).*

Виділено та схарактеризовано структурні компоненти готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів в умовах Нової української школи: *мотиваційний* компонент, який визначає сукупність мотивів прояву креативності під час вирішення освітніх завдань та пошуку індивідуальних, нестандартних способів освітньої діяльності на основі ціннісних орієнтацій у процесі педагогічної діяльності; *когнітивний* компонент, що відображає загальний, інтелектуальний, світоглядний рівні розвитку майбутнього фахівця, сформованість професійних знань, а також його креативний потенціал та *діяльнісний* компонент, який характеризується здатністю творчо ставитися до вирішення професійних завдань та передбачає наявність умінь оперування пізнавальними інструментами в діяльності; розкриває процес присвоєння й трансформації особистістю професійних знань, умінь і сформованість навичок рефлексії та самооцінки; передбачає самореалізацію як фахівця в процесі креативної професійної діяльності.

Для формування готовності майбутніх учителів до креативної професійної діяльності теоретично обґрунтовано та розроблено *технологію*

формування готовності майбутніх учителів до креативної професійної діяльності в умовах Нової української школи, яку визначено як сукупність раціональних форм, методів, засобів і ресурсів освітнього процесу, об'єднаних метою функціонування та єдністю реалізації, що спрямовані на формування позитивної мотивації до творчого опанування професією вчителя, інтегрованою системою знань про сутність технології креативної професійної діяльності вчителя та вмінь і навичок творчої освітньої діяльності. Основними складовими технології визначено такі: *концептуально-цільовий* (мета, яка відповідає тенденціям розвитку освіти), *змістово-процесуальний* (зміст технології; технологічний процес – методи, форми, засоби і ресурси взаємодії суб'єктів освітнього процесу; етапи формування готовності до креативної професійної діяльності) та *діагностично-аналітичний* (результат та його аналіз) елементи.

Розроблено *структурно-функціональну модель* формування готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки, що характеризується системно-функціональною єдністю блоків: *концептуально-цільового* (соціальне замовлення, мета, завдання, наукові підходи, принципи); *змістово-процесуального* (змістові домінанти, види діяльності, методи, форми, засоби, етапи технології, педагогічні умови) та *діагностично-аналітичного* (компоненти, критерії, рівні, результат).

Визначено *етапи* реалізації технології формування готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів. Зокрема, *мотиваційно-цільовий* етап співпадав із періодом професійного самовизначення студентів та передбачав формування і розвиток у майбутніх учителів початкових класів інтересу до освоєння обраної професії, стійкої мотивації до набуття системи знань на основі усвідомлення цінності творчості та її важливої ролі в суспільстві. *Організаційно-технологічний етап* реалізації технології формування готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів забезпечував вирішення завдань, пов'язаних із розвитком її компонентів

(мотиваційний, когнітивний, діяльнісний) і був спрямований на розвиток творчого мислення, гуманістичного світогляду та системи знань, що складають сутність креативної професійної діяльності шляхом формування навичок застосування інноваційних технологій в освітній діяльності. *Рефлексивно-коригувальний* етап передбачав вирішення завдань щодо здійснення моніторингу результатів розвитку 3-х компонентів готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів із подальшим їх коригуванням; поступове стимулювання потреби у творчому самовираженні, що визначало формування індивідуального шляху орієнтації студентів на творчість у професійній діяльності, а також забезпечувало розвиток рефлексивних умінь та адекватної самооцінки щодо сформованості всіх компонентів готовності до креативної професійної діяльності з подальшим їх коригуванням; прагнення до професійного саморозвитку та самореалізації в педагогічній діяльності.

Експериментально перевірено дієвість технології формування готовності майбутніх учителів початкових класів до креативної професійної діяльності в процесі професійної підготовки. Застосування експериментальної технології готовності майбутніх учителів початкових класів до креативної професійної діяльності в умовах Нової української школи мало позитивний ефект, що засвідчило ефективність і необхідність її впровадження в освітню практику педагогічних ЗВО.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено технологію формування готовності майбутніх учителів початкових класів до креативної професійної діяльності в умовах Нової української школи як сукупність раціональних форм, методів, засобів і ресурсів освітнього процесу, об'єднаних метою функціонування та єдністю реалізації, що спрямовані на формування позитивної мотивації до творчого опанування професією вчителя, інтегрованої системи знань про сутність технології креативної професійної діяльності вчителя та вмінь і навичок творчої освітньої діяльності; розроблено структурно-функціональну модель технології формування готовності

майбутніх учителів початкових класів до креативної професійної діяльності в умовах Нової української школи, що характеризується системно-функціональною єдністю блоків: концептуально-цільового (соціальне замовлення, мета, завдання, наукові підходи, принципи); змістово-процесуального (змістові домінанти, види діяльності, методи, форми, засоби, етапи технології, педагогічні умови) й діагностично-аналітичного (компоненти, критерії, рівні, результат); подано авторське трактування поняття «готовність до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів», обґрунтовано його структуру.

Подальшого розвитку в дисертаційній роботі набули методологічні підходи до формування готовності майбутніх учителів початкових класів до креативної професійної діяльності; наукові уявлення про зміст і структуру готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів; зміст, форми, методи та засоби професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у контексті ідей інформатизації та технологізації освітнього процесу; критерії з відповідними показниками сформованості готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів: мотиваційний компонент (мотиваційно-ціннісний критерій (показники: позитивна мотивація до пошуку нестандартних, відмінних від традиційних способів розв'язання навчальних завдань; система ціннісних орієнтацій; спрямованість на саморозвиток, успіх); когнітивний компонент (інтелектуально-світоглядний критерій (показники: обсяг та система професійних знань про інноваційні технології навчання, зокрема креативні техніки навчання, методи, прийоми, форми та засоби її реалізації; розвинене критичне мислення; творчі здібності); діяльнісний компонент (діяльнісно-рефлексивний критерій (показники: креативні якості; створення самостійного оригінального продукту своєї діяльності; саморефлексія в процесі креативної професійної діяльності).

Практичне значення дослідження визначається розробленням і впровадженням у практику роботи закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку здобувачів спеціальності 013 Початкова освіта на першому

(бакалаврському) рівні вищої освіти, технології формування готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів. Задля забезпечення ефективності технології формування готовності майбутніх учителів початкових класів до креативної професійної діяльності в умовах Нової української школи оновлено зміст та вдосконалено форми, методи та засоби навчання професійно орієнтованих освітніх компонентів («Вступ до спеціальності», «Основи природничих наук», «Педагогіка», «Методика навчання природознавства», «Методика навчання інтегрованого курсу “Я досліджую світ”», «Методика навчання математики», «Методика навчання української мови», «Інноваційні технології навчання в початковій школі», «Практична підготовка», «Технології навчання мовно-літературної освітньої галузі “Мова і література”», «Технології навчання освітньої галузі “Математика”», «Технології навчання природничої освітньої галузі “Людина і світ”», «Методичний практикум із педагогічної освіти»); розроблено та впроваджено в практику фахової підготовки здобувачів авторську програму, що представлена елективним спецкурсом «Технологія формування готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів в умовах Нової української школи: теорія і практика», програмою самоосвітнього менеджменту «Креативна професійна діяльність сучасного учителя початкових класів» для студентів експериментальної групи, а також студією педагогічної майстерності «Креативний педагог: виклики сучасності» для науково-педагогічних працівників.

Ключові слова: готовність до креативної професійної діяльності майбутнього вчителя початкових класів, креативна професійна підготовка вчителів початкових класів, креативність, модель формування готовності до креативної професійної діяльності майбутнього вчителя початкових класів, Нова українська школа, професійна креативна діяльність, творчість, технологія формування готовності до креативної професійної діяльності майбутнього вчителя початкових класів.

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації
Статті в наукових фахових виданнях України, зокрема, які включені до міжнародних наукометричних баз:

1. Клімашевська Г. Р. Теоретичні аспекти креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів в умовах Нової української школи. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : зб. наук. праць. Вип. 3(102). Сєверодонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. С. 156–168.

2. Клімашевська Г. Р. Сутність готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2023. Вип. 1(355). С. 52–61.

3. Клімашевська Г. Реалізація технології формування готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів. *Професіоналізм педагога : теоретичні й методичні аспекти*. Вип. 21. Слов'янськ, 2024. С. 214–235.

Статті в зарубіжних наукових виданнях:

4. **Klimashevska H.**, Viktorenko I. Formation technology of the future primary school teachers' readiness for creative professional activity. *POMIĘDZY. Polsko-Ukraińskie Studia Interdyscyplinarne : SYSTEM EDUKACJI W UKRAINIE: WYZWANIA CZASU WOJNY*. NR 2(13). Krakow : Pomiedzy, 2024. Pp. 12–31.

5. Клімашевська Г. Р. Концептуально-цільовий блок у формуванні готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів в умовах Нової української школи. *Grail of Science* : inter. scientific journal. Vinnytsia : NGO «European Scientific Platform», 2024. № 35. Pp. 427–429.

6. Клімашевська Г. Р. Когнітивний компонент у структурі готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів. *Grail of Science* : inter. scientific journal. Vinnytsia : NGO «European Scientific Platform», 2024. № 38. Pp. 313–317.

Статті в інших виданнях, матеріали конференцій:

7. Клімашевська Г. Р. Сутність підготовки креативних здібностей майбутніх учителів початкових класів в умовах Нової української школи. *Третій рівень освіти в Україні: особливості підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів у сучасних умовах війни* : матеріали Всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 27 червня – 7 серпня 2022 р. Одеса : Гельветика, 2022. С. 158–162.

8. Клімашевська Г. Р. Креативність майбутніх учителів початкових класів – запорука успіху учнів у системі навчання НУШ. *Ціннісні орієнтири в сучасній освіті: теоретичний аналіз та практичний досвід* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 10 листопада 2022 р. Дніпро : КЗВО «ДАНО» ДОР», 2022. С. 93–97.

9. Klimashevska H. R. Creativity as a necessary component of the pedagogical skill of future primary school teachers. *International scientific conference. Research activities and achievements in pedagogy and psychology* : conference proceedings (April 5–6, 2023. Czestochowa, the Republic of Poland). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. Pp. 168–170.

10. Клімашевська Г. Р. Розвиток креативності майбутнього учителя початкових класів як суб'єкта освітнього простору. *Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 14–15 квітня 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 107–110.

11. Вікторенко І. Л., **Клімашевська Г. Р.** Проблема формування готовності вчителя НУШ до креативної професійної діяльності. *Професіоналізм педагога в умовах європейських цифрових інновацій* : матеріали Міжнародної онлайн-конференції, м. Дніпро, м. Слов'янськ, 16–17 травня 2023 року. Дніпро – Слов'янськ, 2023. С. 44–47.

12. Клімашевська Г. Р. Мотиваційний компонент у структурі готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів. *International scientific conference. Transition to multilevel higher education:*

challenges and perspectives : conference proceedings (August 2–3, 2023. Wloclawek, the Republic of Poland). Wloclawek : Baltija Publishing, 2023. Pp. 83–86.

13. Клімашевська Г. Р. Процесуальний компонент у структурі готовності до креативної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Дніпро, м. Слов'янськ, 06–07 грудня 2024 року. Дніпро – Слов'янськ, 2024. С. 106–109.